

Täysistunto

Keskiviikko 8.9.2021 klo 14.00—19.01

17. Lakialoite laiksi pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n muuttamisesta

Lakialoite LA 91/2020 vp Marko Kilpi kok ym.

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 17. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään lakivaliokuntaan.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta ennalta sovittuja menettelytapoja. — Lakialoitteen ensimmäinen allekirjoittaja, edustaja Kilpi

Keskustelu

17.44 **Marko Kilpi kok** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Esitutkitaviranomaisella on käytössään salaisia pakkokeinoja, jotka voidaan jakaa kolmeen ryhmään: telepakkokeinoihin, tarkkailupakkokeinoihin ja erityisiin salaisiin pakkokeinoihin.

Telepakkokeinoihin kuuluvat esimerkiksi puhelimen kuuntelu, sähköpostin lukeminen ja sijaintitietojen hankkiminen.

Tarkkailupakkokeinoja ovat muun muassa tekninen tarkkailu, kuten asunnon tarkkailu, kuuntelu ja katselu.

Erityisiin pakkokeinoihin luetaan esimerkiksi peitetoiminta ja valeosto.

Salaisia pakkokeinoja voidaan käyttää vain rikoksen selvittämiseen. Kyseessä tulee olla siis jokin yksilöity rikos tai rikokset. Salaisen pakkokeinojen käytön edellytyksenä on, että niillä on saatavissa tarvittavia tietoja rikoksen selvittämiseksi. Minkään pakkokeinon käyttöön ei siten tule ryhtyä, jos sen hyödyllisyys on kyseenalainen.

Tiettyjen salaisten pakkokeinojen edellytyksenä on, että niiden käytöllä on erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Toisin sanoen lupa pakkokeinon käyttämiseen edellyttää esimerkiksi sitä, että rikos jäisi muussa tapauksessa selvittämättä tai että rikoksen selvittäminen muilla keinoilla olisi kallista tai erittäin työteliästä.

Salaisista pakkokeinoista peitetoimintaa, valeostoa ja asuntokuuntelua koskee myös välttämättömyysedellytys. Keinojen tulee olla välttämättömiä rikoksen selvittämiseksi. Nämä keinot ovat siis viimesijaisia suhteessa muihin keinoihin. Salaisen pakkokeinon käyttö tulee lopettaa heti, kun haluttu tarkoitus on saavutettu. Käyttö tulee lopettaa myös silloin, kun käy selväksi, ettei haluttua tarkoitusta saavuteta lainkaan salaista pakkokeinoa käyttämällä.

Usein salaisia pakkokeinoja käytettäessä kertyy myös ylimääräistä muuhun rikokseen liittyvää tietoa, joka ei liity siihen perusterikokseen, jota esitutkinta nimenomaan koskee. Tällaisen tiedon käyttö on rajattu pakkokeinolakiuudistuksessa 1.1.2014 merkittävällä tavalla. Ennen muutosta ylimääräisen tiedon hyväksikäyttö oli täysin vapaata. Käytännössä-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 93/2021 vp

hän tämä tarkoittaa sitä, että jos salaisia pakkokeinoja käytettäessä esitutkintaviranomaisen saa ylimääräistä tietoa, joka liittyy muuhun rikokseen kuin siihen, mihin salaisia pakkokeinoja kohdistetaan, ei esitutkintaviranomainen voi tehdä asialle yhtään mitään. Ylimääräistä tietoa saa kuitenkin käyttää hyväksi syyttömyyttä puolustavissa tarkoituksissa mutta ei syyllisyyttä tukevissa. Tällainen käytäntö on omiaan heikentämään rikostorjunnan uskottavuutta ja rikosvastuun toteutumista, ja erityisen haitallista se on rikosuhrien näkökulmasta tarkasteltuna.

Pakkokeinolain mukaan ylimääräistä tietoa voi kuitenkin käyttää esitutkinnassa hyödyksi, mikäli ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi ja rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta tai kyse on jostakin seuraavista rikoksista:

- 1) järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen
- 2) pahoinpitely, kuolemantuottamus, törkeä vammantuottamus, tappeluun osallistuminen, vaaran aiheuttaminen tai heitteillepano
- 3) törkeä kotirauhan rikkominen
- 4) vapaudenriisto, lapsikaappaus, laitton uhkaus tai pakottaminen
- 5) kiristys
- 6) yleisvaarallisen rikoksen valmistelu.

Arvoisa puhemies! Luettelosta puuttuu huumausainerikos, joka kuitenkin täyttää ne vaatimukset, jotka luettelossa mainituille rikoksille on lainvalmistelussa asetettu. Tämä ilmeinen puute aiheuttaa ongelmia etenkin yhteiskunnan turvallisuuden kannalta, koska puute hankaloittaa merkittävästi huumausainerikollisuuden torjumista ja rikosvastuun toteutumista. Lisäksi ylimääräisen tiedon käyttämiselle asetetut rajoitteet heikentävät esitutkintaviranomaisen mahdollisuuksia paljastaa piilorikollisuutta.

Lainsäätäjä ei aina välttämättä näe niitä seurauksia, joita yksittäisestä sääntelystä tulee aiheutumaan. Vaikka lainsäätäjällä on hyvä tarkoitus ja se tekee sääntelyn epäillyn perus- ja ihmisoikeuksia kunnioittaen, saattaa sääntely kääntyä itseään vastaan ja johtaa lisääntyvään turvattomuuteen yhteiskunnassamme. Siten oikeustilan muuttaminen, huumausainerikoksen lisääminen tähän listaan, olisi tärkeää myös kansalaisten oikeustajun ja oikeusjärjestelmän uskottavuuden kannalta.

Tässä asiassa on myös ymmärrettävä, että ylimääräisen tiedon käyttämisessä ei ole kysymys pakkokeinosta vaan erikseen laissa määriteltyjen salaisten pakkokeinojen tuottaman, perusterikokseen liittymättömän tiedon käyttämisestä. Siten ylimääräisen tiedon tuottaneen salaisen pakkokeinon käyttämisen ja ylimääräisen tiedon mahdollisen hyödyntämisen välille tulee tehdä selkeä ero.

Arvioitaessa pakkokeinolain 10 §:n antamaa suojaa esimerkiksi telekuuntelun sivutuotteena saadulle ylimääräiselle tiedolle on huomioitava, että laki velvoittaa esitutkintaviranomaisen käymään läpi kaikki salaisella pakkokeinolla kertyneet tallenteet ja asiakirjat. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että kaikki materiaali ja todisteet on käytävä tarkasti läpi, mutta ne rikokset, jotka eivät liity perusterikokseen ja jotka eivät täytä pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n määrittämiä ja listauksia, on jätettävä huomiotta, ja huumausainerikos on nimenomaan tällainen.

Huumausainerikoksen puuttuminen tästä listauksesta on siinäkin mielessä merkillistä, että perusoikeusuudistuksen esitöiden mukaan esimerkiksi huumausainerikokset, törkeät väkivaltarikokset sekä maan- ja valtiopetosrikokset kuuluvat yksilön ja yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavien rikosten piiriin. Perustuslakivaliokunta on myöhemmin myös itse

Pöytäkirjan asiakohta PTK 93/2021 vp

todennut kyseisten rikosten kuuluvan mainittuun piiriin. Voidaan siis todeta, että huumausainerikoksen puuttuminen pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 2 momentissa olevasta rikosten luettelosta on ristiriidassa perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön kanssa.

Muihin rikoslajeihin verrattuna huumausainerikollisuudelle on tyypillistä eri tekomuu-
tojen välinen poikkeuksellinen yhteys, joka aiheutuu muun muassa samojen huumausaine-
erien ja eri tasolla toimivien ihmisten välisien suhteiden, usein jopa rikollisorganisaation,
vuoksi. Näin ollen esimerkiksi tietylle alueelle tulleen suuren amfetamiinierän levittämi-
siin liittyvillä vähäisemmiltäkin tuntuvilla yksittäisillä huumausainerikoksilla on usein
olemassa linkki levitysketjun yläpäähän.

Mitä korkeammalle huumausaineorganisaatiossa edetään, sitä ammattimaisempaa toi-
minta on myös sen suhteen, kuinka omassa rikollisessa toiminnassa pyritään huomioi-
maan poliisin käytössä olevat salaiset pakkokeinot. Tämän vuoksi on eritoten yhteiskun-
nan turvallisuuden vuoksi tärkeää, että mahdollistamalla ylimääräisen tiedon käyttö myös
huumausainerikoksissa päästäisiin kiinni myös ylemmän tason toimijoihin, esimerkiksi ri-
kollisorganisaatioihin ja kansainvälisiin huumausaineiden maahantuonti- ja levitysgani-
saatioihin.

Ongelmallisia tilanteita voi syntyä kuitenkin muun muassa silloin, kun yksittäinen yli-
määräinen tieto ei ole käytettävissä näyttönä epäiltyä tekijää vastaan mutta sama ylimää-
räinen tieto todistaa toisen syyttömyyden puolesta samassa rikosasiassa. Tulkintaongel-
mia ilmenee myös arvioitaessa, milloin ylimääräisen tiedon käyttäminen esitutkinnan
suuntaamiseksi muuttuu rikoksen selvittämiseksi.

Poliisin tehtäväthän on kirjattu lakiin: oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen,
yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, pal-
jastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Millä tavoin tällainen puute lais-
sa edistää oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaamista, miten turvallisuuden ylläpitämis-
tä, miten rikosten paljastamista ja niitten ennaltaehkäisemistä? Merkittävimmin tällainen
puute vaikeuttaa rikosten selvittämistä ja syyteharkintaan saattamista.

Huumausainerikollisuus kasvaa ja kehittyy valtavaa vauhtia. Viranomaisilla on täysi työ
pysyä tässä kilpajuoksussa mukana, ja on erinomaisen tärkeätä, että poistamme lainsää-
dännöstä ne kuopat ja epäselvyydet, jotka haittaavat viranomaisten työtä ja jotka estävät ri-
kosten selvittämistä ja tekijöiden kiinnijäämistä, oikeuden eteen tuomista.

Arvoisa puhemies! On meidän kaikkien etu, ja on oikeastaan koko yhteiskunnan etu,
että huumausainerikos lisätään pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n listaukseen, sillä huumaus-
ainerikokset kuuluvat perustuslakivaliokunnankin mielestä yksilön ja yhteiskunnan turval-
lisuutta vaarantavien rikosten piiriin, ja juuri sillä perusteella pakkokeinolain listaukseen
ovat valikoituneet ne rikokset, joissa ylimääräistä tietoa voidaan hyödyntää. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitos. — Ja edustaja Savio.

17.54 Sami Savio ps: Arvoisa puhemies! Tällä edustaja Kilven tekemällä lakialoitteella
siis lisättäisiin huumausainerikos pakkokeinolaista löytyvään luetteloon, jolloin tutkinnan
sivutuotteena saatua ja hankittua ylimääräistä tietoa voitaisiin käyttää myös huumausaine-
rikoksen selvittämisessä. Olen itsekin allekirjoittanut tämän hyvin aiheellisen lakialoi-
teen.

Arvoisa puhemies! Huumausainerikollisuus on Suomessa koko ajan kasvava ongelma.
Se näkyy muun muassa väkivallan ja häiriökäyttäytymisen lisääntymisenä erityisesti kau-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 93/2021 vp

punkikeskustoissa. Lisäksi esimerkiksi autoilu huumeiden vaikutuksen alaisena on lisääntynyt nopeasti. Viime vuonna huumeekuskeja jäi kiinni jo suunnilleen sama määrä kuin rattijuopumuksesta epäiltyjä. Kehitys on hyvin huolestuttava, ja siksi eduskunnan on tehtävä voitavansa, jotta huumausainerikollisuus saadaan kuriin.

Arvoisa puhemies! Kuten edustaja Kilven esittelytekstistä ja -puheesta kävi ilmi, poliisin mahdollisuudet puuttua huumausainerikollisuuteen ovat kuitenkin rajalliset. Nykyisin esimerkiksi isoissa huumausainerikosvyyhdeissä ilmi tulleita, samaan tekokokonaisuuteen kuuluvia tekoja voidaan kohdella eri tavoin, kuten aloitteen perusteluissa on kuvattu. Tämä ei tietenkään ole rikosten selvittämisen näkökulmasta hyvä asia.

Arvoisa puhemies! Poliisille onkin syytä antaa tarvittavat edellytykset tutkia ja estää huumausainerikollisuutta mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Myös rikollisorganisaatioiden johtavat henkilöt on saatava kuriin, ja myös uhrien oikeusturvaa ja sen toteutumista on parannettava. Mielestäni edustaja Kilven lakialoite tähtää varsin hyvin juuri tämän päämäärän saavuttamiseen. Vaikka monia muitakin lakimuutoksia tietenkin tarvitaan, niin tämä edustaja Kilven lakialoite yhtenä osatekijänä lakiuudistusten tekemiseksi on erittäin kannatettava.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Ja edustaja Laiho.

17.57 Mia Laiho kok: Arvoisa puhemies! Käsittelemme edustaja Marko Kilven lakialoitetta laiksi pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n muuttamisesta. Tämä lakialoite liittyy ylimääräisen tiedon käyttämiseen, josta säädetään pakkokeinolaissa. Siellä on listattu luettelo, jolloin tätä ylimääräistä tietoa voidaan käyttää olettaen kuitenkin edellytyksenä aina, että sen käyttämisellä on erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Tästä luettelosta puuttuu huumausainerikos, joka kuitenkin täyttää ne vaatimukset, jotka luettelossa mainituille rikoksille on lainvalmistelussa asetettu, ja tämä aiheuttaa ongelmia yhteiskunnan turvallisuuden kannalta.

Arvoisa puhemies! Kuten tiedämme, huumarikollisuus on kasvussa ja huumeiden käyttö on kasvussa, ja huumeiden käytön taustalla on usein rikollisuutta ja merkittävää rikollisuutta, siellä on järjestäytynyttä rikollisuutta ja myös ihmisten hyödyntämistä ja ihmisarvon alentamista. Nämä ovat merkittäviä asioita, joihin pitäisi pystyä puuttumaan, ja huumausainerikoksen taustalta kuitenkin usein paljastuu aika isokin vyyhti erilaisia muita rikoksia.

Aiemmin oikeuskäytäntö Suomessa on hyväksynyt ylimääräisen tiedon hyödyntämisen laajasti, mutta vuonna 2014 pakkokeinolakiuudistuksen myötä esitutkintaviranomaisten mahdollisuuksia käyttää ylimääräistä tietoa rikosten selvittämisessä rajoitettiin merkittävästi. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ei ole ottanut kantaa siihen, millaisia todisteita oikeudenkäynnissä voidaan ottaa vastaan, joten tämä asia voitaisiin päättää kansallisesti ja tähän voitaisiin tehdä muutos.

Tämä edustaja Kilven lakialoite on erittäin kannatettava, eli käytännössä sinne ylimääräisen tiedon käyttäminen -kohtaan, missä on lueteltu eri rikoksia, lisättäisiin huumausainerikos.

Arvoisa puhemies! Suomi ei ole lintukoto, ja huumeiden käyttö ja siihen liittyvät rikokset ovat täällä jatkuvasti lisääntyneet, ja jotta oikeasti pystyttäisiin myöskin varhaisessa vaiheessa näihin rikoksiin puuttumaan, voi tiedon saaminen näissä tilanteissa olla juuri se

Pöytäkirjan asiakohta PTK 93/2021 vp

oikea avain sen rikoksen selvittämiseen ja laajempaan rikoskartelliin ja -vyyhtiin tarttumiseksi.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Eestilä.

18.00 Markku Eestilä kok: Arvoisa puhemies! Tämäkin lakialoite on erityisen kannatettava, kuten oli edustaja Keto-Huovisenkin. Ehkä kun amatööriinä itse katsoo tuota lakialoitteen sisältöä, ei se tietenkään aivan aukene, koska itselläni tämä tietämys rajoittuu liikennesakkoihin, mutta kyllä sen verran ymmärrän, että totta kai huumausainerikos pitäisi tuonne listaan lisätä. Sen maallikkokin ymmärtää heti, että se kuuluu sinne, koska ne teot ja rikollisuus ja kaikki ne pyörivät hyvin pitkälle juuri tämän problematiikan ympärillä.

Edustaja Laiho kuvasi tuota historiaa, ja täytyy kyllä sanoa, että en kyllä ymmärrä, millä perusteella se on sieltä aikoinaan otettu pois, mutta ei kai se enää voivottelemalla parane, vaan kyllä se on sinne lisättävä. Jos poliisille ei anneta jonkunmoista tai parempaa suojaa tehdä niitä arkisia tekoja ja koko ajan kyyllätään jonkun ohjekirjan kautta, tekeekö joku poliisi jonkun pienen virheen, niin se on äärimmäisen hankaloittava tekijä poliisihenkilöille tehdä käytännön kenttätöitä. Pitää turvata poliisin toimintaedellytykset, ja tämä on yksi tapa, millä turvataan, ja sehän nyt on kaikkien kansalaisten etu. Jos me ajatellaan veronmaksajia, jotka kuitenkin omistavat tämän koko meidän valtiollisen järjestelmän ja kustantavat sen, niin aika vaikea minun on tuonne nuotiotulille mennä ja perustella, että huumausainerikokset eivät kuulu tällaiseen, missä ylimääräistä tietoa voidaan käyttää, koska rangaistukset ovat sen verran pieniä, mutta sen verran voin sitten todeta, että älä vain ammu sutta, sillä voit saada neljä vuotta vankeutta, joka on sama kuin valtiopetoksessa. Tämä ei vain mene kansalaisten ymmärrykseen. Eivät ole enää samalla tasolla nämä rangaistukset ja teot.

Toivottavasti meillä nyt Poliisihallitus ja sisäministeriö ottavat tosissaan, kun täällä näin ammattitaitoisia lakialoitteita tehdään, että ei hirveästi tarvitse päättää vaivata, ruvetaanko näitä valmistelemaan vai ei.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Keto-Huovinen.

18.02 Pihla Keto-Huovinen kok: Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Todellakin, mitä korkeammalle huumausaineorganisaatioissa edetään, sitä ammattimaisempaa se toiminta siellä myös on, myös siinä suhteessa, että siinä omassa toiminnassa pyritään ottamaan huomioon viranomaisten käyttämät salaiset pakkokeinot. Ja tämän vuoksi itse näen, että on yhteiskunnan turvallisuuden vuoksi tärkeää, että me mahdollistetaan ylimääräisen tiedon käyttö myös huumausainerikoksissa, jolloin päästään kiinni myös ylemmän tason toimijoihin, esimerkiksi nimenomaan rikollisorganisaatioihin ja kansainvälisiin maahantuonti- ja levitysorganisaatioihin.

Tämän johdosta edustaja Kilven lakialoite on erittäin tärkeä — ja nimenomaan se, että sinne pakkokeinolain luetteloon lisätään huumausainerikos näiden mainittujen rikosten joukkoon, joiden kohdalla tätä ylimääräistä tietoa on mahdollista käyttää rikoksen selvittämiseen. — Kiitos.

Keskustelu päättyi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 93/2021 vp

Asia lähetettiin lakivaliokuntaan.